

**Norges vassdrags – og energidirektorat,
Middelthunsgate 29,
Postboks 5091, Majorstuen,
0301 Oslo.**

**Vetlefjorden Grunneigarlag,
E. Hatlem, T. A. Grepperud,
Vetlefjorden, 6899 Balestrand**

Dato: 20.12.2020

Krav om revisjon av konsesjonsvilkår utbygging av Vetlefjordelvi.

Vetlefjorden Grunneigarlag krever at det blir åpnet revisjonssak for fastsetting av nye vilkår i Vetlefjordelvi. Grunneigarlaget legger opp til et samarbeide med Sogndal Kommune. Vetlefjorden Grunneigarlag er en sammenslutning av elveeiere som eier og disponerer fiskerettene i Vetlefjordelvi. Laget representerer både private og allmenne interesser og fremmer derfor krav om revisjon av konsesjonsvilkårene for Vetlefjordelvi.

Hensikten med denne henvendelsen er å gi en status for Vetlefjordelvi og komme med forslag til nye konsesjonsvilkår for behandling i NVE fra årsskiftet til 2022.

Bakgrunn

Vilkår for kraftutbygging i Vetlefjordelvi ble fastsatt i henhold til St. prp. nr. 70 (1984-85) og ved kongelig resolusjon av 21. juni 1985. Vi har forstått St. prp. nr. 70 og den kongelige resolusjonen av 1985 slik at det også etter reguleringen skal være et høstbart overskudd i Vetlefjordelvi. Som et resultat av kraftutbyggingen har elva svært begrenset selvproduksjon av fisk og er derfor fredet.

Vilkårene for konsesjonen i Vetlefjordelvi i 1985 var at den kunne tas opp til alminnelig revisjon etter 50 år dvs. 2035. Etter senere vedtak har alle konsesjoner gitt i perioden 1972-1992 fått muligheten til revisjon fra og med 2022, dette gjelder da også Vetlefjordelvi.

Tiltak Grunneigarlaget

En kort periode med iherdig og kvalitetsmessig god innsats fra Sigmund Feten og Grunneigarlaget, med utsetting av sjøauresmolt i nærmest fisketom elv, gav god tilbakevandring av fisk og derav periodevis tillatt fiske. Dette er godt dokumentert ved gytefisktellinger og gjenfangst av finneklippet fisk. Utsetting av fisk er etter Grunneigarlagets mening avgjørende. Inntil nye foreslåtte konsesjonsvilkår er iverksatt må det pålegges utsetting av settefisk.

Det har vært utsetting av yngel og utlegging av øyerogn uten at dette har gitt tilfredsstillende resultater. Reguleringen i dette vassdraget er så omfattende at et svært begrenset antall 0+ yngelen vokser opp. Kfr. senere avsnitt om temperatur, minstevannføring og effektkjøring.

Laks og sjørret i Vetlefjordelvi

Vetlefjordelvi har vært påvirket av kraftutbygging siden 1989, og bestandene av laks og sjørret i vassdraget har blitt overvåket en rekke ganger, tilnærmet årlig siden 1998.

Fiskebestandene i det regulerte vassdraget har etter utbyggingen blitt dårligere år for år. Vetlefjordelvi har i mange perioder blitt fredet, uten at dette i seg selv har gitt noe registrert positivt resultat. Reguleringen av vassdraget har vært så omfattende at de tiltak som myndighetene og SFE har gjennomført ikke har vært tilstrekkelig. Vetlefjordelvi er på ny fredet og gytebestanden er på et lavmål.

I [Lakseregisteret](#) er det angitt at det ikke er eller har vært en selvreproduserende laksebestand i Vetlefjordelvi. Oppgjennom tidene er det kjent at det har blitt tatt betydelige med laks i dette vassdraget, dessverre er dette lite dokumentert. Det finnes likevel informasjon i gamle rapporter som sterkt indikerer at det tidligere har vært en selvreproduserende bestand, bl.a. i [NIVAs rapport 3924-98](#). Her vises det til at ungfiskundersøkelser i 1982 og 1987 viste et innslag av lakseunger på henholdsvis 42% og 43,7%.

Vetlefjordelvi var dessuten i sin tid utleid til engelske fiskere. Vi har ikke funnet fiskejournaler fra denne tiden, men en rekke fiskehøler med laksenavn bekrefter at det har vært laks i elven. Ved den gamle Langehaug bru finnes to steinstøtter etter engelske fiskere.

Etter å ha konferert med Miljødirektoratet forstår vi det slik at klassifiseringen av laks som ikke selvreproduserende bestand, kan ha vært utslagsgivende for at Vetlefjordelvi ikke ble gitt prioritet 1.1 i Revisjonsrapport 49/2013. Dersom laksebestanden hadde vært vurdert som tapt, ville påvirkningen blitt vurdert som *svært stor*, og Vetlefjordelvi ville trolig blitt oppprioritert.

Grunneigarlaget mener at elva hører hjemme i prioritet 1.1 og kategori som laks - og sjøaure- elv og vil be myndighetene å arbeide for å få dette til.

I Lakseregisteret står det også at sjørretbestanden er redusert. Denne kategoriseringen er gjort i 2013 og gjenspeiler ikke bestandstilstanden i dag. Vår oppfatning er at dersom det hadde vært gjennomført en ny kategorisering i dag, ville sjørretbestanden trolig blitt vurdert som truet.

NORCE skriver i sin LFI-rapport nr: 383 at: *"Det er registrert et relativt lavt antall gytefisk av både sjøaure og spesielt laks i restfeltet oppstrøms Mel kraftstasjon og i hovedløpet nedstrøms Mel i perioden 2016 - 2019. Dette er bekymringsfullt med tanke på at vassdraget var fredet i de siste årene og at gytefisketellingene gjenspeiler det totale innsiget til vassdraget. Den historiske utviklingen av ungfisktetthetene i elva viser og en nedadgående*

trend og gjennomsnittlige tettheter av ungfisk viser en markert nedgang etter kraftreguleringen. Denne utviklingen sammen med det lave innsiget av sjøaure er bekymringsfullt."

Vi viser forøvrig til mottatt oppdatert informasjon, vedlagt, om Vetlefjordelvi, rapport nr. 303 fra NORCE Miljø LFI: *Vetlefjordelvi - Undersøkelser av ungfisk og gytefisk i perioden 2016-2019 samt evaluering av gjennomførte habitattiltak*

Vurdering av hvilke effekter reguleringen har hatt på anadrom fisk i Vetlefjordelvi

Effektkjøring nedenfor Mel kraftverk

I følge dagens konsesjonsvilkår § 19 IV skal endringen i vannføring skje ved myke overganger. Analyser av loggresultater fra tilfeldig utvalgte uker fra 2002, 2004, 2006 og 2008 indikerte at det hadde vært gjentatte brudd på manøvreringsreglementet. Dette gjaldt ikke nedre grense for vann i vassdraget, men hvordan kjøringen av Mel kraftverk ble praktisert. Nedkjøringen i vannføring skal skje ved myke overganger.

Med utgangspunkt i analysene fant NVE i 2011 grunn til innstramming av reglene til maks nedkjøring 10MW/time.

Etter 2011 har det også vært nedkjøring uten myke overganger. Det er tydelig at dagens reglement med nedkjøring innenfor en time ikke er presist nok, idet nedkjøringen skjer på svært kort tid innenfor timen. Denne nedkjøringen er dokumentert ved vannstandsmålere som en hadde i elven i en periode, måleresultatene er kjent for NVE. Grunneigarlaget har også meldt inn tilfeller av svært rask nedkjøring.

I tillegg til dette har det vært ukontrollerte driftsstanser, linje feil, transformator brann, etc. Dermed blir grunne 0+ områder tørrlagt hardt og brutalt, og 0+ yngelen har ikke mulighet til å overleve, heller ikke næringsdyrene.

Den bratte elveprofilen vist i brev fra SFE til NVE av 28.09.2012 er dessuten ikke representativ for hele Vetlefjordelvi. Mange områder i elven er også flate og langgrunne og får betydelige negative effekter av hyppige endringer i vannføring. Kfr. uttalelse fra Uni Research Miljø LFI.

Praksis med raske vannstandsendringer kan ikke fortsette, og Grunneigarlaget ber om at reglementet for vannstandsendringer gjøres mer presist, at det monteres omløpsventil for å sikre vann i elven ved utfall/brå stans i kraftverket. Det må også monteres permanente vannstandsmålere med oppløsning ned mot 5 minutt. Resultatene må logges og være tilgjengelige for alle berørte parter.

Vanntemperatur nedenfor Mel kraftverk

Etter utbygging har det vært en betydelig reduksjon i vanntemperatur nedenfor kraftverket. Siden år 2000 har vanntemperaturen i snitt vært 0,6 grader C lavere enn før regulering, og i juli og august har snittemperaturen blitt redusert med ≥ 3 grader C. Temperaturen ved aurens swim-up har nedenfor Mel blitt betydelig redusert etter regulering.

Ugunstig vanntemperatur i kombinasjon med stranding av ungfisk grunnet effektkjøring er svært uheldig og vil trolig redusere effekten av eventuelle habitattiltak i hovedelven nedstrøms Mel kraftstasjon. For å bøte på dette må temperaturen på kraftverksvannet økes, og dette kan gjøres for eksempel ved en overgang til inntak som tar inn overflatevann fra damanleggene. Grunneigarlaget ber om at det settes krav om dette i konsesjonen.

Minstevannføring ovenfor Mel kraftverk

Meteorologisk institutt sin målestasjon i Haukedal 56960 viser at årsnedbøren i snitt i perioden 1985 til 2017 har vært ca. 100 mm høyere enn normalen fra 1960 til 1990 dvs. ca. 4%. Dette gir en betydelig økt vannmengde i et stort nedbørsfelt som Vettlefjorden og områdene rundt. Dette har gitt SFE mulighet for en betydelig økt kraftproduksjon. Økt kraftproduksjon fremgår forøvrig av SFE egne data. Det er rimelig at også fisken i restarealet får noe av nedbørsøkningen.

Vannføringen mellom Juskafoss og Mel er generelt redusert som følge av reguleringen. Gjennomsnittlig laveste ukesvannføring er før regulering beregnet til 0,34 m³ i vinterhalvåret og 2,55 m³ i sommerhalvåret, mot henholdsvis 0,19 m³/s og 0,71 m³s etter regulering.

Selv om den relative endringen i laveste ukesvannføring er størst i sommerhalvåret, er det endringen i vinterhalvåret som sannsynligvis har vært mest negativ for fisk. Ved vannføringer ned mot og under 200 l/s vil vanndekt areal sannsynligvis være betydelig mindre enn ved gjennomsnittlig vannføring, noe som vil forårsake sammentrenging av fisk og økt konkurranse om mat og skjul. Dette kan medføre økt dødelighet for ungfisk, noe som er påvist i en rekke elver.

Det må også her monteres permanente vannstandsmålere med oppløsning ned mot 5 min. Resultatene må logges og være tilgjengelige for alle berørte parter.

Rådgivende Biologer anbefalte et slipp på minimum 340 l/s, men helst 500 l/s for å redusere eggdødligheten. Uni Research Miljø LFI har også gitt klart råd om nødvendigheten av minstevannføring i restarealet. Grunneigarlaget vil derfor be om at det settes krav om minstevannføring på 500 l/s.

NORCE skriver i sin LFI-rapport nr: 383 at: "*de mest effektive tiltakene trolig vil være å innføre en minstevannføring i restfeltet og å etablere en mer miljøvennlig drift av Mel kraftstasjon med sterkt dempet effektkjøring.*"

Holdningen til miljøtiltak har endret seg mye siden 1985, og det ville nok i dag blitt tatt inn krav om minstevannføring i restarealet ovenfor Melsfossen samt standard naturforvaltningsvilkår. Grunneierlaget ber derfor om at standard naturforvaltningsvilkår tas inn.

Det er bristende sammenheng i dagens konsesjonsbetingelser i det en bygger fisketrapp i Melsfossen og lokker fisken opp gjennom trappen til et område som i perioder er nærmest tørrlagt.

Utdrag fra LFI rapport om konsekvenser av kraftutbyggingen

Uni Research Miljø LFI har etter de kom inn i 2016 gjort en god jobb med å kartlegge flaskehalser for økt fiskeproduksjon og gi råd på tiltak. Se sitat nedenfor fra rapport 303 Uni Research Miljø LFI

- Det er lavere overlevelse av ungfisk nedstrøms Mel kraftstasjon enn oppstrøms. Produksjonspotensialet for sjøaure og laks er redusert som følge av effektene av vassdragsreguleringen bl.a. grunnet hyppige endringer i vannføringen. Den ugunstige vanntemperaturen vil i tillegg til stranding av ungfisk, trolig redusere effekten av eventuelle biotopjusteringer i hovedelven nedstrøms Mel kraftstasjon, og vil sannsynligvis føre til at tiltakene gir en ubetydelig effekt på fiskeproduksjonen.
- Ungfisken oppstrøms Mel kraftstasjon har en bedre vekst enn ungfisken som lever nedstrøms Mel kraftstasjon.
- Produksjonsarealet på strekningen Mel og opp til Juska fossen er ikke fullt utnyttet, siden det ikke er etablert en minstevannføring i dette restfeltet. Svært lave vannføringer er trolig en flaskehals for fiskeproduksjonen og det bør etableres en minstevannføring i dette restfelt.
- Restfeltet er relativt sett viktigere enn hovedløpet på grunn av en høyere vanntemperatur og bedre oppvekstforhold.
- Gjennomføring av habitattiltak som gir bedre habitatbetingelser i hele elven inkludert sidebekker samt miljøbasert vannføring og slipp av vann i restfelt vil være aktuelle og viktige virkemiddel for å styrke fiskeproduksjonen. Fisketrappen utbedres for å sikre vandring av fisk opp fossen ved Mel og videre opp i restfelt.
Ut fra en samlet faglig vurdering av sjøaurebestanden er det en klar konklusjon og anbefaling fra LFI at disse tiltakene gjennomføres for å legge til rette for økt naturlig rekruttering av fiskeproduksjonen.
- Resultatet fra gytetellingene i Vetlefjordelvi 2016 og 2017 viste et relativt lavt antall fisk. Dette er bekymringsfullt med tanke på at vassdraget var fredet og at gytetellingen gjenspeiler det totale innsiget til vassdraget, elven er nå fredet.
- Sitat slutt.

Slik situasjonen er blitt i Vetlefjordelvi etter over 30 års regulering så påhviler det SFE og myndighetene både et konsesjons- og moralsk ansvar å kompensere for den negative effekten på fiskeproduksjonen etter gjennomført regulering. Vi ber om at følgende forhold gjennomføres og tas inn i nye konsesjonsbetingelser og eller gjennomføres frem til nye konsesjonsvilkår er iverksatt.

- 1. Minstevannføring i restareal ovenfor Melsfossen på minimum 500 l/s**
- 2. Etablere nye tappeløsninger, for eksempel fleksibelt vanninntak eller overflatetapping for å øke temperaturen om sommeren nedenfor kraftverksutløp**
- 3. Endring i konsesjonsvilkår så nedkjøring skjer med myke overganger
(Formuleringen om nedkjøring har ikke vært presis nok. Dagens praksis med å redusere vannstanden på svært kort tid innen en time er ikke myke overganger, og medfører stranding av fisk. Dette er dokumentert ved vannstandsmålere i elven.)**
- 4. Etablere omløpsventil for å sikre vann i elven ved utfall/brå stans i kraftverket**
- 5. Montere vannstandsmålere, både ovenfor kraftverket i restfeltet og nedenfor kraftverket, resultatene må logges og være tilgjengelige for alle**
- 6. Inntil nye konsesjonstiltak er iverksatt må det kreves utsetting av settefisk.
Kfr. dagens konsesjonsvilkår § 19 pkt. II**
- 7. Moderne standard naturforvaltningsvilkår må inn i konsesjonen.**

For Vetlefjorden Grunneigarlag
Eivind Hatlem, Tor Andreas Grepperud,

Saksbehandler: Bjarne Meel tlf. 97689802, bmeel@broadpark.no

Brevet er elektronisk godkjent og uten underskrifter

Vedlegg: Rapport nr. 303 fra NORCE Miljø LFI

Kopi. Miljødirektoratet, Fylkesmannen, Sogndal kommune, Fylkeskommunen.